

Enhedslistens principprogram

Hvad er Enhedslistens principprogram?

Principprogrammet er det ideologiske grundlag for Enhedslisten. I det fastlægger vi vores socialistiske værdier og visioner, vores opfattelse af det kapitalistiske samfund, vi lever i, vores strategi for socialistisk samfundsforandring og vores principper for det daglige politiske arbejde.

Ud fra disse principper formulerer vi delprogrammer om særskilte emner, hverdagens politiske forslag samt kampagne- og aktivitetsplaner. Principprogrammet udstikker målet og retningen. Alt det andet er forskellige metoder til at virkeliggøre visionerne og principperne i programmet.

Det er vigtigt, at Enhedslistens medlemmer kender og jævnligt diskuterer principprogrammet. Hvis man kan genkende sig selv og sine grundholdninger i principprogrammet, hører man hjemme i Enhedslisten.

Det er ikke et krav for at være medlem, at man er enig i alle dele af principprogrammet, eller at man til hver en tid forsvare hver eneste sætning. Men det er Enhedslistens program, og derfor forsvare Enhedslistens medlemmer programmet, når de med tillidsposter repræsenterer Enhedslisten.

Samfundet omkring os ændrer sig hele tiden. Som parti får vi nye erfaringer. Gennem diskussioner bliver vi klogere. Derfor har vi – efter to års debat – vedtaget dette program som erstatning for det, vi vedtog i 2003.

Heller ikke dette program kan vare evigt. Derfor er det til debat fra dagen efter, at vi har vedtaget det. Vi vil diskutere det med folk uden for partiet, og vi vil diskutere det indbyrdes. Når vi på et tidspunkt vurderer, at partiet er i stand til at lave et bedre principprogram, vil der blive sat en ny programdiskussion i gang. Den proces vil blive afsluttet med nyt principprogram vedtaget af et årsmøde i Enhedslisten. Indtil da er dette principprogram Enhedslistens grundlag.

Frihed i fællesskab

Verden kan forandres. Undertrykkelse og sult behøver ikke eksistere på vores jord. Arbejdsløshed og boligmangel kan vi gøre noget ved. Vores samfund er skabt af mennesker, og derfor kan mennesker også forandre det.

Uligheden vokser, og miljøet ødelægges, både globalt og lokalt. Der skyldes, at vores samfund i dag er indrettet og styret efter, hvordan der skabes mest mulig profit. Hvor formålet med at producere mad, tøj, bygge boliger og skabe nye teknologier er at tjene penge og skabe overskud til ganske få personer frem for at opfylde de behov, vi har som mennesker. Det er jagten på profit til de få, der kendetegner det kapitalistiske samfund, vi lever i.

Men det behøver ikke være sådan.

menneskelivet kan være godt. Det oplever de fleste af os med større eller mindre mellemrum. Især trives vi i hverdagens fællesskaber med familie, kolleger og venner. Vi bliver klogere, gladere og bedre af at være sammen med andre på arbejdspladsen, i skolen og i fritiden.

Det er sammen med andre mennesker, at vi hele tiden udvikler os. Det er, når mennesker organiserer sig sammen, at vi bliver stærke nok til at sikre ordentlige løn- og arbejdsforhold og understøttelse, hvis vi mister arbejdet. Vi har sammen skabt skoler for alle børn og sygehuse, hvor det er gratis for almindelige mennesker at få behandling. Fællesskab og fælles løsninger er fundamentet for de fremskridt, vi som mennesker har nået.

Men ikke alle har villet fremskridtet. Der er en grundlæggende modsætning mellem de mennesker, økonomiske og politiske kræfter, der tjener penge på andre mennesker og på at udnytte vores naturressourcer, og så på alle os, der får løn for vores arbejde, og som har gavn af fælles løsninger på vores problemer. Derfor er der modsatrettede interesser og kamp mellem de forskellige klasser om, hvordan samfundet skal udvikles.

Historien har vist, at vi kan forandre verden, når vi er mange, der sammen arbejder for det. Enhedslisten består af mennesker, der har sluttet sig sammen for at skabe et bedre samfund til fordel for den brede befolkning. Et samfund, hvor demokratiet gælder alle dele af samfundet herunder økonomien, og hvor solidariteten omfatter alle. Et socialistisk samfund.

Frihed i fællesskab

Vi vil sætte mennesket frit. Frit for alle former for undertrykkelse. Frit for fattigdom og frygten for økonomisk nød. Frit til at udvikle sig, frit til at vælge sin livsbane og livsstil og frit til at blande sig i samfundets udvikling.

Frihed forudsætter samtidig et stærkt fællesskab. Et fællesskab, hvor alle kan udfolde sig uanset køn, seksualitet, handicap, etnicitet eller religion, og hvor alle mennesker har lige muligheder for at udfolde deres potentialer og livsønsker.

Frihed forudsætter et solidarisk fællesskab, som sikrer hvert enkelt menneskes basale behov såsom mad, tøj, et sted at bo, uddannelse, sundhed og mulighed for et meningsfuldt arbejde. Uden beskyttelse i et fællesskab er friheden til at leve sit liv, som man ønsker det, ikke reel. Hvis man er bange for at blive hjemløs, eller hvis konsekvensen ved at miste sit arbejde er en social katastrofe, finder man sig i overgreb og i, at arbejdsgivere stiller urimelige krav til, hvor meget og hvordan man skal arbejde.

Frihed forudsætter, at mennesker kan bestemme i deres eget liv. At vi sammen bestemmer ikke bare over frugten af vores arbejde, men også over, hvilke ting der skal laves i vort samfund. Frihed forudsætter, at vi ikke skal være bange for den luft, vi indånder, det vand, vi drikker, og den mad, vi spiser. Det er en forudsætning, at vores ret til at opnå disse goder ikke sker på bekostning af menneskers ret til de samme goder andre steder på jorden. Derfor skal miljøet beskyttes lokalt og globalt i solidaritet med kommende generationer. Frihed forudsætter også lighed mellem kønnene. Det har vi ikke i dag – hvilket blandt andet kommer til udtryk i lønforskel mellem mænd og kvinder og stereotype kønsroller der begrænser os.

bliver rige på alle andres arbejde, og hvor magt og rigdom dertor koncentrerer hos et lille mindretal. Det forudsætter et socialistisk samfund, hvor det er de almindelige mennesker, som igennem et udfoldet demokrati i fællesskab forvalter den værdi, som skabes, til gavn for det store flertal.

Kapitalisme står i vejen for frihed, tryghed og demokrati

Som økonomisk system har kapitalismen skabt en enorm teknologisk udvikling og øget forbrugsmulighederne blandt almindelige mennesker i den rige verden. Og i særdeleshed blandt de mennesker, som ejer og kontrollerer virksomheder og naturressourcer, har kapitalismen skabt en enorm rigdom.

Enhedslisten er imod kapitalisme –, fordi den kapitalistiske økonomi grundlæggende er udemokratisk, skaber ulighed og utryghed og ødelægger det økologiske grundlag på kloden. Kapitalismen har i årevis været på kollisionskurs med naturgrundlaget. Vi befinder os nu i en systemkrise, hvor flere kriser er vævet ind i hinanden: finanskriser, energikriser, fødevarekrise og klima- og miljøkrise. Den globale økonomi har nået en størrelse, hvor det globale og lokale miljø undergraves på bekostning af menneskers levevilkår og overlevelsesmuligheder.

Derfor arbejder vi for, at kapitalismen erstattes af et socialistisk samfund, der holder sig inden for de grænser, der sættes af natur og klima, og hvor omdrejningspunktet ikke er jagt på profit, men opfyldelse af menneskenes basale behov.

Kapitalisme skaber ulighed

Den kapitalistiske økonomi skaber ikke bare ulighed mellem mennesker i de enkelte lande. Den skaber også stor global ulighed. Historisk har de vestlige lande gennem kolonisering og senere gennem ulige handelsrelationer tilegnet sig store værdier fra den 3. Verden, som i dag kaldes det globale syd. Denne magt over og udnyttelse af lande i det globale syd, kaldes imperialisme – og den eksisterer fortsat idag, hvor internationale strukturer er med til at fastholde millioner i fattigdom ved bl.a. at flytte værdier fra Syd til Nord som et resultat af såkaldte frihandelsaftaler, kapitalflugt, illegitime gældsbyrder, tvangsliberaliseringer og privatisering af naturressourcer.

Stridigheder mellem kapitalistiske stormagter om adgangen til arbejdskraft, markeder og naturressourcer har gennem historien ført til to store verdenskrige og et utal af blodige konflikter. Også i dag fører kampen om adgangen til vigtige ressourcer som olie, metaller, vand og jord til alvorlige konflikter. Især mødes de befolkningsgrupper, der bor i områder, hvor ressourcer produceres, med undertrykkelse og militærmagt.

I den kapitalistiske økonomi bliver samfundets rigdom fordelt skævt mellem menneskene. Det skyldes, at kapitalismen skaber et klassesamfund, hvor de, der ejer produktionsmidler som virksomheder, jord og naturressourcer, tilegner sig frugten af lønmodtagernes arbejde. I det kapitalistiske klassesamfund ophobes rigdom og dermed magt hos en stadig mindre del af befolkningen.

Kapitalismen har skabt et klassesamfund, hvor et lille mindretal ejer og kontrollerer værdipapirer, fabrikker, jord, råvarer og infrastruktur. Derved har denne lille gruppe mennesker meget stor indflydelse på samfundets udvikling. Dette lille mindretal er

Over for denne klasse af ejere og deres allierede står en stor og broget klasse af det store flertal, som lever af at sælge sin arbejdskraft, eller af overførselsindkomster. Enhedslisten kalder flertallet for arbejderbefolkningen, lønarbejderne, arbejderklassen, det arbejdende flertal eller almindelige mennesker. Der er tale om en sammensat gruppe med mange indbyrdes modsætninger; nogle arbejder på private arbejdspladser, andre i det offentlige. Nogle har adgang til ejerboliger, andre bor til leje.

Til fælles har flertallet at man som udgangspunkt er nødt til at sælge sin arbejdskraft for at overleve, og flertallet har fælles interesser i gode løn og arbejdsforhold, velfærd m.m.

I kampen mellem klasserne om værdierne, samfundets udvikling og i perioder også om magten i samfundet – kort sagt i stort set alle centrale politiske spørgsmål vil de to klasser stå med modsatrettede interesser.

Kapitalisme forhindrer folkestyre

Den grundlæggende ulighed står i modsætning til et reelt demokrati, fordi alt for mange afgørende beslutninger bliver truffet af mennesker, som ingen har stemt på. Det er det, vi oplever, når finansmarkederne kan true lande og regeringer til at føre en politik til skade for almindelige mennesker. Kapitalismen er også kendetegnet ved, at demokratiet stopper ved indgangen til de private virksomheder. Indenfor har medarbejderne lidt eller ingen indflydelse på, hvordan arbejdet organiseres, og hvordan fortjenesten fordeles og forvaltes.

De mest afsides egne af kloden inddrages i den kapitalistiske verdensøkonomi. Usynlige og tilsyneladende ustyrlige bånd binder verden sammen og det enkelte menneskes livsvilkår styres af beslutninger truffet tusindvis af kilometer væk. En dårlig dag på børsen i Tokyo kan føre til arbejdsløshed i Pandrup.

Den nuværende organisering af økonomien betyder også, at der drives rovdrift på de menneskelige ressourcer. De fleste har på egen krop mærket, at arbejdstempoet på arbejdsmarkedet er enormt. Evige krav om at arbejde hurtigere og producere mere betyder, at mange mennesker i dag er stressede eller nedslides. Samtidig holdes en stor del af befolkningen uden for arbejdsmarkedet, fordi de enten ikke kan få et job eller ikke kan holde det nuværende arbejdstempo.

Jagt på profit står over menneskenes behov

Kapitalismen er en måde at organisere produktionen og samfundet med det formål at opnå profit. Er der ikke konstant vækst, så er der ingen afkast af den private kapital. Så vil kapitalejeren enten miste sine penge eller sætte dem i noget andet. Dette er baggrunden for, at spekulation fylder stadig mere i verdensøkonomien. Hvis afkastet ved spekulation er større end afkastet ved at investere i vareproduktion, bruges kapitalen til spekulation. For de få, som ejer kapital, har det medført enorm rigdom. For samfundet kan det være dybt skadeligt. Eksempelvis har spekulation i fødevarerpriser ført til prisstigninger, sult og fattigdom for verdens fattige. Spekulation kan føre til økonomiske kriser og forværre disse, hvilket efterlader enorme regninger til den brede befolkning i form af arbejdsløshed og fattigdom.

Jagten på profit betyder, at det ikke er menneskers behov, der bestemmer hvilke produkter der skal skabes. Eksempelvis forskes der langt mere i udvikling af skønhedsprodukter til

Kapitalismen koloniserer stadig flere livsområder. I takt med, at konkurrencen øges, bliver stadig flere områder underlagt jagten på profit. Det ses i form af kommercialiseringen af menneskelige relationer, når omsorg og seksualitet bliver en vare, eller i kulturlivet, hvor undergrundskulturer kommercialiseres på ingen tid. Det ses ved den enorme mentale magt, kapitalisme har, hvor mennesker tillægges kunstige behov og reduceres til forbrugere uden fokus på faktiske behov eller bæredygtighed. På den måde tillægges mennesker også stereotype sociale roller, der alle passer ind i kapitalismens markedsføring og masseproduktion af konsumvarer.

Kapitalismen truer klima og miljø

Kapitalismen er ved at sprænge naturens rammer. Den massive forurening med drivhusgasser har igangsat klimaforandringer, som er på vej til at blive katastrofale og uigenkaldelige. Klimakrisen indgår i og forstærker en større økologisk krise, som truer Jordens økosystemer og biologiske mangfoldighed.

Klima- og miljøkrisen skyldes grundlæggende, at produktionen styres ud fra, hvad der skaber profit, og at kapitalismen er afhængig af en fortsat og i princippet uendelig vækst. Det fører til overproduktion og fortsat rovdrift på naturen.

Vækstøkonomien er ikke økologisk bæredygtig, og det forbrug af naturressourcer og belastning af naturgrundlag, som verdens rige lande har i dag, overstiger allerede naturens bæreevne. Det vil føre til en forringelse af livsvilkårene for fremtidige generationer.

Det stadigt stigende behov for råstoffer og energi kombineret med behovet for profit fører til stadigt mere risikable former for naturudnyttelse som olieboringer i Arktis. Samtidig rammer konsekvenserne socialt skævt. De miljøødelæggelser, som væksten forårsager, rammer de fattige hårdest, såvel internationalt som i Danmark.

Det er ikke muligt at afkoble vækst i ressourceforbrug og miljøbelastning fra den økonomiske vækst. Satsningen på "grøn vækst" har til formål at skabe nye, profitable markeder og undgå det nødvendige opgør med den globale vækstøkonomi. Den "grønne vækst" medfører desuden nye former for miljøødelæggelse, for eksempel som følge af dyrkningen af biobrændstoffer.

Kapitalisme fører til kriser og arbejdsløshed

Kapitalismen præges af stadigt tilbagevendende kriser, som fører til massearbejdsløshed, nedlæggelse af virksomheder, fattigdom og angreb på arbejdernes rettigheder. Selvom kriserne fremstår forskelligt er de alle grundlæggende en konsekvens af kapitalismens indbyggede modsætninger.

I krisetider skærpes kapitalinteressernes forsøg på at forringe velfærd, arbejderrettigheder og miljøhensyn i konkurrence med andre lande. Til dette bruges rå kapitalmagt, hvor kapitalen presser folkevalgte politikere til forringelser med trusler om udflytning af arbejdspladser og massefyringer. Men også internationale institutioner som EU, Verdenshandelsorganisation (WTO) og Den Internationale Valutafond (IMF) er med til at lægge et pres, der forringer velfærd og sociale rettigheder. EU, WTO og IMF løfter beslutningerne ud af de demokratiske rum, væk fra almindelige mennesker og hen, hvor kapitalen står stærkere, end den traditionelt gør for eksempel i de skandinaviske lande

socialistiske forandringer og som fungerer som redskaber for de rige kapitalistiske landes dominans over resten af kloden.

Som socialister er vi imod kapitalisme. Det er uligheden, fattigdommen, miljødelæggelsen, den enorme magtkoncentration af kapitalmagt og alle de andre følger af kapitalisme, som er årsagen til, at vi ønsker at erstatte den kapitalistiske økonomi med et socialistisk demokrati.

Kapitalisme i Danmark

Det danske samfund er som en del af den kapitalistiske verdensorden også et kapitalistisk samfund. Men den konkrete udformning kan se meget forskellig ud fra land til land. Det afhænger af produktionens sammensætning, de økonomiske forhold, af kultur og historie, men først og fremmest af de politiske styrkeforhold.

Den politiske kamp om udviklingen i samfundet – klassekampen – foregår overalt i samfundet. Den udkæmpes i aktive bevægelsers arbejde for at begrænse kapitalens magt og opnå sociale og demokratiske forbedringer i folketing og byråd og i statslige og kommunale institutioner.

De kampe har gjort Danmark til et mere demokratisk, solidarisk og trygtere samfund end mange andre lande. Arbejderbevægelse, kvindebevægelse og venstrefløj har vundet sejre og høstet nederlag, men forstået, at selv inden for rammerne af kapitalismen er det muligt at bygge sig bedre udgangspunkter for de næste sejre.

Fremskridt er skabt i kamp

Gratis adgang til skole og sundhed, ret til forsørgelse under arbejdsløshed, sygdom og barsel og indskrænkninger i virksomhedernes muligheder for at forurene. Det er eksempler på fremskridt, som er opnået i Danmark.

Sådan har det ikke altid været. Engang stod alle, der fik løn for at gå på arbejde, alene hver for sig mod den mægtige arbejdsgiver. Arbejdsgiveren kunne derfor skalte og valte med arbejdstid, løn og arbejdsforhold. For flertallet betød det et liv i fattigdom og uden indflydelse på eget liv. Arbejderbevægelsen og de socialistiske partier opstod som del af en international bevægelse, fordi arbejderne fra anden halvdel af 1800-tallet og frem opdagede, at de havde fælles interesser og var stærkere i fællesskab.

Meget er lykkedes siden da. Vi har frie og demokratiske valg, hvor alle voksne kan stemme. Kvinder og mænd har langt mere lige vilkår i Danmark end i de fleste andre lande. Det er gratis at gå i skole, og alle kan komme på sygehuset.

Men tingene kommer ikke af sig selv – alle sejre er kommet, fordi arbejderbevægelsen, kvindebevægelsen, andre folkelige bevægelser og socialistiske partier har demonstreret, strejket, forhandlet, gennemført vellykkede kampagner, haft fremgang ved valg og vundet andre vigtige konflikter mod de økonomiske og politiske kræfter, der tjener penge på vores arbejde.

Nogle gange har arbejdsgiverne og de borgerlige partier haft interesse i at udbygge velfærden, for eksempel for at sikre en veluddannet og veldisciplineret arbejdskraft, der kan bidrage til vækst i økonomien og virksomhedsejernes profit. I andre perioder har frygten for, hvilke mere radikale forandringer en stærk venstrefløj ellers kunne få

hvornår der har været tilbageslag.

Arbejderbevægelsens sejre har ikke været fuldstændige. Selvom uddannelse formelt er gratis, er uddannelsessystemet således stadig præget af social ulighed og i alt for høj grad indrettet efter erhvervslivets ønsker og behov. Og selvom sundhed officielt er lige for alle, så betyder brugerbetaling og private sundhedsforsikringer, at virkeligheden er mere nuanceret.

Fremskridt for ligestillingen mellem kønnene er ikke bare et resultat af kvinde- og arbejderbevægelsens krav om lige rettigheder, men også et resultat af arbejdsgivernes behov for at få kvinderne ud på arbejdsmarkedet som lønarbejdere. Selvom der er sket fremskridt i arbejdet for ligestilling mellem mænd og kvinder, er der stadig lang vej igen. Både i forhold til at sikre f.eks. lige løn og lige barselsvilkår og i forhold til at mindske de sociale og kulturelle begrænsninger, vi møder i kraft af vores køn, hvad enten det gælder valg af uddannelse, arbejde, påklædning og seksualitet.

Det danske kapitalistiske samfund er altså et resultat af kampe, konflikter og aftaler mellem forskellige politiske, økonomiske og sociale kræfter og interessegrupper. Det ændrer ikke ved, at de folkelige bevægelsers sejre, herunder opbygning af kollektiv og offentlig velfærd, har udvidet demokratiet. Gennem udviklingen af sundhedsvæsenet, den sociale sektor og ældreplejen er der skabt en tryghed, som sammen med det store uddannelsesløft i de seneste 100 år har givet det enkelte menneske mere frihed og bedre mulighed for i højere grad at blande sig i udviklingen af samfundet.

Velfærden er under pres

I dag er vores sejre under massivt pres. Under dække af den økonomiske krise arbejder stærke kræfter på at rulle de folkelige bevægelsers sejre tilbage. De arbejdsgivere og borgerlige partier, der tidligere har søgt kompromisser med arbejderbevægelsen og kvindebevægelsen, står stærkere og ønsker nu at omfordele samfundets midler til virksomhedsejerne gennem skattelettelser, løntilbageholdenhed og forringelser af solidariske løsninger. Samtidig ønsker man – og har held til – at skabe usikkerhed og frygt for arbejdsløshed for at holde krav om ordentlige løn- og arbejdsforhold nede.

Arbejderbevægelsens oprindelige grundtanke var, at mennesket som individ har en værdi i sig selv, og samfundet skal bidrage til at give mennesker muligheder. Heroverfor står stærke kræfter, som ser mennesker som soldater i den internationale konkurrence, der kun er noget værd i kraft af deres arbejde. Siden 1980'erne har disse kræfter – såvel i Danmark som internationalt – været i offensiven og arbejder for at udvikle en konkurrencestat, hvor børneliv ensrettes, leg og frihed inddrages og uddannelsen til arbejdsmarkedet fylder stadigt mere i et børneliv. En konkurrencestat hvor uddannelser strømlines, fordybelsen fjernes og unge presses stadigt hurtigere igennem og hvor de ældre presses til at blive længere på arbejdsmarkedet, imens de arbejdsløse skal piskes til at acceptere dårligere forhold og lavere løn. En konkurrencestat, hvor statens rolle reduceres til at opfylde kapitalismens behov frem for den brede befolknings.

Det er på den baggrund, at vi ser en række af de tilbageskridt, forringelser og såkaldte »reformer«, som er gennemført i de seneste årtier uanset hvilke partier, der har siddet i regering.

Samtidig angribes de kollektive løsninger, hvor alle bidrager til og har ret til støtte fra det offentlige. I stedet introduceres individuelle løsninger, f.eks. i form af forsikringer, hvor den

der ikke har mulighed for det, og som derfor må nøjes med de ringeste tilbud og muligheder.

Forringelserne inden for de offentlige velfærdsopgaver rammer kvinder dobbelt, fordi de oplever fyringer, samtidig med at velfærdsopgaverne lægges tilbage i hjemmene i takt med, at de kollektive løsninger udhules og afvikles. Meget af det, vi kalder velfærd, er omsorgsopgaver som sygepleje, børnepasning og omsorg for ældre. Disse opgaver er igennem århundreder blevet lagt på kvinders skuldre som gratis arbejde i hjem og familie. Kollektiv og samfundsmæssig varetagelse af dette arbejde er en forudsætning for lighed og frihed for kvinder til at leve, som de ønsker. Når velfærdsarbejde typisk er dårlig lønne skyldes det bl.a. den stadig manglende anerkendelse af det arbejde, som traditionelt er blevet udført af kvinder.

Presset på samfundsorganiseringen skyldes den globalisering af økonomien, som blandt andet EU's nyliberale indre marked er udtryk for. Når arbejdskraften kan og skal flyde frit mellem grænser, bliver det ganske enkelt sværere at opretholde kollektive ordninger for alle i et bestemt land.

Også demokratiet er under pres fra EU's centralisering og markedsfundamentalisme. I dag bestemmer EU en stadig større del af lovgivningen herhjemme, og det repræsentative demokrati tømmes for indhold og fratages det politiske manøvrerum. Det ses for eksempel med Finanspagten og den stadig stærkere styring af finanspolitikken fra EU's side. Og det forhindrer indførelsen af en lang række progressive forbedringer, hvor hensynet til det indre marked i dag står over hensynet til forbrugere, miljø og sundhed. Principperne for Enhedslistens arbejde i EU, herunder spørgsmålet om Danmarks relation til EU, er beskrevet i [Enhedslistens EU-delform](#), vedtaget på årsmødet i 2022.

Midt i det massive pres mod de fælles løsninger sker der stadig fremskridt. Aktive bevægelser har eksempelvis opnået store fremskridt for mindretals rettigheder. Der er sket fremskridt i såvel det grundlæggende menneskesyn som i den konkrete behandling af mennesker, der lever på andre måder end flertallet. Det er også værd at bemærke, at afviklingen af sociale og kollektive rettigheder foregår væsentligt langsommere i Danmark end i mange andre lande, fordi det ind imellem er lykkedes at skabe modstand mod forringelser.

Velfærden og staten

De fleste af de sociale rettigheder, vi har opnået de seneste 100 år, bliver administreret af stat, regioner eller kommuner. På samme måde har det offentlige – i perioder – taget ansvaret for uddannelse, sundhed, el, varme, renovation, trafik og kommunikation.

Når den slags aktiviteter overtages af staten, forbedrer det mulighederne for, at det kommer almindelige mennesker til nytte. Offentlige aktiviteter skal ikke levere overskud til private ejere. På den måde er de ikke under konstant pres for at give mest muligt overskud – eller blive lukket. Som udgangspunkt er det ikke private individer og aktiemarkedet, der afgør, hvordan de skal administreres; det er folkevalgte politikere. Der foregår en mere åbenlys demokratisk politisk kamp om den offentlige sektor.

Denne kamp handler både om indholdet i den offentlige service og om hvorledes den offentlige sektor styres. For tiden hentes forretningslogikken fra den private sektor ind i styringen af velfærdsområderne, infrastruktur mv.

indflydelse. Udviklingen på finansmarkederne påvirker statens økonomi. Hvis politiske flertal vil begrænse kapitalejernes frihed eller overskud, er de hurtige til at true med at flytte investeringer og arbejdspladser til udlandet. Jo mere folkevalgte politikere forsøger at udvikle den offentlige sektor til fordel for arbejderbefolkningen, jo mere støder de på kapitalismens begrænsninger.

Enhedslisten er altid en aktiv del af kampen for at bevare de velfærdsgoder og andre resultater, vi har opnået og for at frigøre dem fra de begrænsninger og forvridninger, de udsættes for i det samfundssystem, vi lever under. Dette arbejde kan skabe grundlaget for at ændre samfundet grundlæggende. Her ligger spiren til et nyt samfund, et socialistisk samfund.

Et socialistisk demokrati

Et fremtidigt socialistisk samfund hverken kan eller skal beskrives i detaljer, men skal udvikles og formes af de mennesker, som lever i det. For Enhedslisten er socialisme ikke en færdig opskrift på et samfund, men en række grundlæggende principper for, hvordan det enkelte menneske kan blive mere frit og få langt større indflydelse på sit eget liv. Socialisme er et svar på de store problemer, som følger af kapitalisme i form af manglende demokrati, kriser, ødelæggelse af naturen, ulighed, racisme og krig. I et socialistisk samfund har alle reelt lige muligheder for at leve det liv, de ønsker, i respekt for andre mennesker, for fremtidige generationer og for naturen. For os adskiller socialisme sig derfor ikke alene fra kapitalismen, men også fra de påståede socialistiske samfund, hvor et privilegeret mindretal har udøvet et diktatur på bekostning af mennesker og miljø. Kongehuset skal nedlægges for at fjerne den sidste rest af enevælden.

Demokratisk økonomi

Den socialisme, vi arbejder for, udvider demokratiet. Den bevarer alle de demokratiske rettigheder og muligheder, vi har opnået i dag. Den indfører flere og nye demokratiske rettigheder, og den gør de rettigheder, der ofte kun eksisterer på papiret, til virkelighed, fordi socialismen afskaffer mindretallets udemokratiske magt over de afgørende samfundsbeslutninger. Frie og hemmelige valg til folkevalgte forsamlinger samt de individuelle frihedsrettigheder – såsom retten til at ytre sig og organisere sig – er grundprincipper, som skal fastholdes og udbygges. Socialisme indebærer også, at demokratiet udvides til at omfatte økonomiske beslutninger og arbejdslivet. Samtidig vil et socialistisk samfund give helt nye muligheder for at indføre direkte demokrati.

I dag træffes helt centrale beslutninger om økonomi hen over hovedet på befolkningen. Det sker, selvom beslutninger om produktion, udflytning af arbejdspladser og investeringer i nye teknologier har enorme konsekvenser for mennesker og natur. Også på arbejdspladsen er demokratiet sat ud af kraft med lille eller ingen indflydelse til medarbejderne. Et socialistisk demokrati kan give den enkelte langt mere indflydelse på egne livsvilkår og samtidig sikre et reelt demokrati, hvor flertallet i befolkningen har magten til at træffe vigtige samfundsmæssige beslutninger – lokalt, nationalt og globalt. Frem for som i dag, hvor den økonomiske magt er koncentreret hos en lille elite af multinationale selskaber, banker, aktionærer og spekulanter, som ingen nogensinde har stemt på.

Allerede i kampen mod kapitalismen ser vi nye demokratiske måder at organisere sig på. De udgør kimen til socialistisk demokrati. Efter en grundlæggende samfundsforandring vil

og offentlige institutioner vil i langt større omfang være styret og organiseret direkte af befolkningen.

Et nyt og reelt demokratisk samfundssystem forudsætter grundlæggende ændringer i ejendomsretten over produktionsmidlerne, som virksomheder, jord og naturressourcer. Her vil kollektive ejendomsformer blive dominerende. Derfor arbejder vi for, at offentlige myndigheder, medarbejdere, lokalsamfund og andre sammenslutninger af mennesker skal eje og drive virksomheder. Den kapitalistiske udbytning, hvor de få lever af de manges arbejde, skal afskaffes. Det er afgørende, at samfundsbærende sektorer ejes og kontrolleres af fællesskabet. Det betyder, at den økonomiske magt forvaltes af befolkningen og dens valgte repræsentanter.

En demokratisk økonomi betyder også et demokratisk arbejdsliv. Arbejdspladsen skal være kendetegnet ved demokrati, og de ansatte skal have en forfatningssikret ret til afgørende indflydelse på organiseringen af arbejdet på arbejdspladsen.

Et økologisk bæredygtigt samfund

Den store udfordring i de kommende årtier bliver at vise, hvordan vi kan sænke det samlede materielle forbrug, samtidig med at livskvaliteten øges. I stedet for at gøre kagen større i håbet om, at alle får et stykke, er der brug for en radikal omfordeling af forbruget, for at verdens fattige – inklusive fattige mennesker i rige lande – kan få hævet deres levestandard. I Danmark såvel som i de andre rige lande må vi først og fremmest gøre livet bedre gennem kortere arbejdstid, mindsket spild, bedre og mere holdbare produkter samt vækst i ikke-materielle goder som natur, viden og færdigheder, sundhed, sociale relationer og kulturel udfoldelse.

For at gennemføre dette er det nødvendigt med en demokratisk planlægning, hvor langsigtede miljømæssige og sociale hensyn træder i stedet for kortsigtede profithensyn og krav om vækst. Unyttige og miljøskadelige aktiviteter skal afvikles, mens samfundsnyttige og miljøskånsomme aktiviteter udvikles og retten til arbejde garanteres.

Socialisme indebærer, at økonomien bygger på fælleseje og demokrati, og at der ikke produceres efter profithensyn, men ud fra menneskers reelle behov og på en måde, som respekterer det globale miljømæssige råderum. Kun ved at tage fat på overgangen til et socialistisk demokrati kan vi for alvor sætte ind mod klima- og miljøkrisen, ressource-, fattigdoms- og fødevarerkrise og gennemføre en omstilling til et økologisk bæredygtigt velfærdssamfund.

Denne vision indeholder også, at færre ting skal produceres og en lang række jobfunktioner overflødiggøres. Tilsammen vil det frigøre en masse arbejdskraft, hvor alle mennesker under socialismen skal dele arbejdet langt mere lige.

Vores socialismevision er dermed også en vision, hvor mennesker ikke nedslides på arbejdet eller giver det bedste af deres vågne tid i arbejdsgivers tjeneste. Det er en vision, hvor mennesker får langt mere fritid til at realisere sig selv, nyde familie, venner og fritidsinteresser. Kort sagt være hele mennesker og ikke kun arbejdsmennesker.

Et samfund med lige muligheder

kan gives et langt mere konkret indhold, når den økonomiske ulighed begrænses. Men det er fortsat fundamentalt at sikre ret til organisering af mindretal i befolkningen og ret til at arbejde for en tilbagerulning af de socialistiske landvindinger. Frihed betyder også, at de, der mener noget andet end flertallet, skal have deres fulde frihed til at ytre sig og arbejde politisk for deres synspunkt.

Når vi taler om frihed, er det ikke kun frihed for dem, der har råd. Derfor er lighed en forudsætning for reel frihed. Det kræver en omfattende omfordeling fra dem, der har mest, til dem, der har mindre. Og det kræver at vi sikrer, at alle har lige adgang til sundhed, uddannelse, bolig og andre fornødenheder. Men ulighed og ufrihed handler ikke kun om penge eller klasseskelninger. Også køn, etnicitet, handicap, seksualitet, alder og meget andet er udgangspunkt for diskrimination og undertrykkelse. Det er undertrykkelsesformer, som vi arbejder imod i det nuværende samfund. En socialistisk organisering af økonomien fjerner ikke disse undertrykkelsesformer. Det kræver fortsat politisk arbejdsansat, hvilken samfundsorganisering befolkningen vælger.

Vejen til et socialistisk demokrati

Enhedslistens daglige arbejde foregår udenomsparlamentarisk som en aktiv del af politiske bevægelser og civilsamfund. Det foregår også i byråd, regionsråd og folketing. Vi arbejder sammen med andre progressive kræfter for at forsvare de sejre, som arbejderbevægelsen tidligere har vundet, og for at opnå flere demokratiske rettigheder, bedre leveforhold og mere solidaritet.

De daglige kampe hænger sammen med kampen for socialisme

I Danmark står kapitalejerne og deres allierede i konstant modsætning til befolkningens store flertal. Denne modsætning giver sig med mellemrum udtryk i bevægelser og kampe. Det er den modsætning, der ligger bag en lokal konflikt om udlicitering: Skal de ansattes arbejdsvilkår og den offentlige velfærd forringes, for at rengøringsgiganten kan opnå større profit?

Det er også den modsætning, der ligger bag, når de store multinationale koncerner presser regeringerne til at tillade en fortsat ødelæggelse af jordens klima. Det sker på trods af en bred folkelig forståelse for, at det er ved at være sidste udkald.

Det er styrkeforholdet mellem disse klasser, som er afgørende for, hvordan samfundet udvikler sig. Velfærdssamfundet er skabt som følge af arbejderklassens politiske og faglige organisering. De seneste års angreb på velfærden er et resultat af, at arbejdsgivere og virksomhedsejere har fået mere magt og flere penge, mens fagbevægelsen og arbejderklassen samlet set er blevet svækket.

En grundlæggende forandring af samfundet i socialistisk retning forudsætter, at styrkeforholdet mellem klasserne ændres markant til arbejderklassens fordel.

For Enhedslisten hænger arbejdet for aktuelle forbedringer således tæt sammen med kampen for et socialistisk demokrati. Når vi i en fagforening arbejder for ordentlige løn- og arbejdsforhold, er det ikke kun for at give almindelige mennesker et bedre liv. Tryghed er nødvendig, hvis man skal have reel mulighed for at kunne blande sig i, hvordan samfundet er skruet sammen.

mulighed for indtjydelse på deres børns vuggestue, vores mulighed for at være medbestemmende på arbejdspladsen eller vores mulighed for at have en lønkonto i en bank, der ikke eksisterer for profit.

Derfor støtter Enhedslisten også opbygningen af demokratiske og kollektive alternativer til den kapitalistiske og profit-orienterede produktion, såsom kooperativer, forbrugerkooperativer, kollektivt ejede banker og sparekasser og andre former for produktion fri for profitkrav. Ligesom vi arbejder for at lønmodtagernes pensionsfonde bliver reelt demokratiske, så lønmodtagerne kan vælge at investere socialt og bæredygtig.

Vi tror på, at jo mere mennesker får mulighed for at bestemme over eget liv, desto bedre bliver samfundet, og desto klarere vil vi kunne se, hvordan samfundet kan forandres til et mere demokratisk sted at leve.

Derfor er det afgørende, at folkelige bevægelser samler sig om krav, der tager udgangspunkt i konkrete problemer, men som samtidig antaster selve strukturerne i det kapitalistiske samfund. Her er et helt centralt omdrejningspunkt magten over økonomien, markedsstyringen og arbejdsgivernes ret til at lede og fordele arbejdet.

Enhedslisten deltager aktivt i arbejdet med at udtænke og udbrede den slags krav og forslag, der kan løse de problemer, som kapitalismen skaber eller forstærker. Det gør vi i en tæt dialog med de grupper i samfundet, der er mest direkte berørt af problemerne, og i samarbejde med andre venstreorienterede kræfter i Danmark og i andre lande. I dette arbejde lader vi os ikke begrænse af, hvad den kapitalistiske økonomi kan tåle, hvad kapitalejerne vil gå med til, hvad markedet reagerer på, eller hvad EU og WTO kan godkende.

Vi fremlægger en politik, som styrker arbejderklassen og dens muligheder for at forsvare og forbedre sine forhold. Og vi præsenterer ideer til, hvordan arbejderklassen og de folkelige bevægelser kan vinde kampen for sådan en politik. Enhedslistens alternativ er en politik, som bryder med kapitalismens rammer, fordi vi ved, at det aldrig vil være muligt at skabe retfærdighed, frigørelse og en bæredygtig klode i et kapitalistisk samfund.

Klima- og miljøpolitikken er et godt eksempel på et område, hvor den løbende forsvarskamp nødvendigvis må rejse spørgsmålet om magten over landbrug, transport og produktion og dermed nødvendigvis omfatter et angreb på selve kernen i kapitalismen.

Folkelig bevægelse er afgørende

Vi er overbevist om, at chancen for at afværge forringelser og opnå forbedringer er størst, hvis mennesker med fælles interesser organiserer sig sammen for at kæmpe for deres rettigheder. Derfor deltager Enhedslisten i at opbygge, støtte og samarbejde med politiske bevægelser, og vi arbejder for, at de bliver så aktive og demokratiske som muligt. Det gør vi både som parti og som enkeltmedlemmer.

Enhedslisten ser fagbevægelsen som en helt central bevægelse, når det drejer sig om at organisere arbejderklassen til kamp for bedre løn- og levevilkår og for samfundsmæssige forandringer. Enhedslisten arbejder for stærke, uafhængige og demokratiske fagforeninger, uden pamperi, hvor medlemmerne sætter dagsordenen.

Det er gennem de kampe og de sejre, vi som mennesker selv tager del i, at vi oplever, at det er muligt at forandre verden og skabe et bedre samfund. Det er også gennem disse

opstar i politiske bevægelser og organisationer, bærer også kimen til et socialistisk demokrati, hvor en aktiv befolkning tager langt mere direkte del i udformningen af samfundet.

Enhedslisten arbejder også for at samle og styrke de bevægelser og kræfter, der gennem alliancer kan fremme den fælles kamp. Som parti tager vi derfor ikke del i at spille forskellige grupper ud mod hinanden ved at indgå studehandler til fordel for en gruppe, men på bekostning af en anden, og vi arbejder for selv den mindste forbedring og imod selv de mindste forringelser. Splittelse er gift for kampen for socialisme. Derfor bekæmper Enhedslisten racisme i dens mange former og arbejder for lige rettigheder for alle, samtidig med at vi forklarer, hvordan kapitalismen bruger racismen til at skabe kunstige skel og til at hindre en fælles modstand mod kapitalismen.

Derfor anser vi kvindekampen for en uundværlig og politisk kamp mod kapitalismen. Og derfor arbejder vi for at forbinde faglige og sociale bevægelser med klima- og miljøbevægelser og dermed styrke kravet om økologisk bæredygtige og solidariske kriseløsninger.

Endelig er det en vigtig opgave for Enhedslisten at være drivkraft for de mennesker og bevægelser, der er modstandere af nyliberalismens angreb på arbejderklassens rettigheder og vilkår – og for alle dem, der vil forsvare og videreudvikle velfærd og fællesskab.

Folkelig mobilisering og folkelige bevægelser er kernen både i kampen for socialisme og i den daglige forsvarskamp, men socialisme vokser ikke spontant ud af de forskellige bevægelsers kampe. Socialistiske partier spiller en vigtig og nødvendig rolle. I den daglige kamp skal Enhedslisten virke som inspirator og organisator i de folkelige bevægelser og komme med forslag, som peger ud over den ramme, som kapitalismen sætter for samfundet i dag.

Vi arbejder for en socialistisk og demokratisk revolution

Selvom Enhedslisten hver dag arbejder for at gennemføre selv de mindste forbedringer, er vi overbeviste om, at så længe vi lever i et klassesamfund med kapitalistisk økonomi, vil der være ulighed, fattigdom, ødelæggelse af natur og en enorm magtkoncentration af kapital, som undergraver de folkevalgte organer.

Derfor arbejder vi for en grundlæggende forandring af vores samfund, hvor kapitalisme erstattes af et socialistisk demokrati. Det er det, vi kalder for en revolution. Med sådan en omvæltning overtager flertallet af befolkningen den faktiske demokratiske mulighed for at styre samfundet fra den minoritet, som i dag har den økonomiske magt.

Hvordan en sådan omvæltning af det økonomiske system konkret vil forme sig, er umuligt at forudsige. Men det er afgørende, at befolkningen tager magten over samfundets økonomiske centre, således at flertallet får demokratisk mulighed for at styre de økonomiske prioriteringer i samfundet.

Det er helt fundamentalt for Enhedslisten, at kun et flertal i befolkningen kan gennemføre et brud med kapitalismen, og dette flertal skal manifestere sig ved folkeafstemninger og fuldstændig frie valg til repræsentative forsamlinger. På samme måde er det indlysende, at et flertal i befolkningen gennem demokratiske valg til enhver tid kan ændre samfundet i

Enhedslisten står vagt om de personlige frihedsrettigheder og demokratiet. Vores kamp er en kamp for udvidelse af demokratiet for alle borgere. Det betyder, at de grundlæggende demokratiske frihedsrettigheder er ukrænkelige i alle situationer – både på vej mod et socialistisk samfund og i et socialistisk samfund.

Et vigtigt element i et socialistisk demokrati er en ny grundlov. Den nye socialistiske grundlov skal adskille stat og kirke, afskaffe kongehuset og erstatte det med en demokratisk-republikansk styreform, samt give en utvetydig sikring af basale individuelle rettigheder, herunder organisations-, ytrings- og forsamlingsfrihed, retten til sundhed, bolig, uddannelse og arbejde.

En ny grundlov skal endvidere sikre almenvællets interesser ved at muliggøre demokratisk overtagelse af ejerskabet til samfundsbærende produktionsmidler og naturressourcer, gennem et flertal i folketinget.

Kampen for socialisme er en proces, som kun kan drives frem af en aktiv og organiseret befolkning. Ud over at et flertal af befolkningen tilkendegiver sin støtte til en socialistisk forandring af samfundet, vil det være en forudsætning, at befolkningen tager aktivt del i udformningen af samfundet i en helt anden grad end i dag. Det kræver, at man organiserer sig og diskuterer opgaverne. Det kan være i kraft af nye eller allerede demokratiske velkendte organer som for eksempel beboerråd, forældrebestyrelser, ældreråd og faglige klubber får langt mere indflydelse end i dag. Udviklingen af et socialistisk samfund vil på den måde være en radikal udvidelse af demokratiet, som kun kan finde sted, hvis befolkningen tager rettigheder og pligter i forhold til at lede et samfund på sig.

Internationalt fællesskab

Enhedslisten arbejder for en fredelig og åben verden, hvor alle mennesker kan leve et liv uden frygt for krig og fattigdom. Kampen for en retfærdig verden og for socialismen er en global kamp, og derfor er internationalt arbejde og opbygning af alliancer på tværs af landegrænser helt afgørende for Enhedslisten. Overalt, hvor det er relevant, sætter vi fokus på det internationale perspektiv.

Arbejderklassen og undertrykte i Danmark har mere til fælles med de samme grupper i Bangladesh, USA eller Sverige end med storaktionærene i danske banker og koncerner. Derfor bekæmper vi den pression og de krigseventyr, der har til formål at styrke kapitalismens magt på kloden. Enhedslisten arbejder for en fredelig udvikling i verden gennem international afspænding og militær nedrustning, herunder afskaffelse af alle atomvåben. For at fremme freden vil Enhedslisten arbejde for en permanent bevilling til freds- og konfliktforskning og uddannelse, samt oprettelse af et fredsministerium. Vores mål er at Danmark skal stå uden for NATO og andre militære stormagtsalliancer. Men det forudsætter en ny sikkerhedsarkitektur, som bygger på fælles sikkerhed. Enhedslisten arbejder for en styrkelse og demokratisering af FN og fælles sikkerhedspolitiske fora som OSCE. Så længe Danmark er medlem af NATO, arbejder Enhedslisten imod NATOs bidrag til angrebskrige og rustningskapløb.

Enhedslisten arbejder for at omdanne det danske forsvar til et nationalt territorialforsvar frem for en interventionsstyrke, der er indrettet til angrebskrige. Enhedslisten vil arbejde for afskaffelse af autonome våben og våben i rummet. Enhedslisten arbejder for en styrkelse

Og derfor opfordrer vi til fælles organisering og aktivitet på tværs af landegrænser og international solidaritet. Internationalt samarbejde mellem forskellige fremtidige socialistiske demokratier vil desuden kunne skabe bedre forudsætninger for at skabe en verden uden fattigdom og krig, og hvor vi sammen passer på vores fælles planet.

Afslutning

I dette program præsenterer vi vores visioner for det samfund, vi ønsker og arbejder for. Men vi nøjes ikke med at drømme og ønske. Hver eneste dag arbejder Enhedslistens medlemmer for at styrke fællesskabet og skabe et mere retfærdigt samfund. For os hænger tingene sammen. Vore visioner giver retning for den daglige kamp.

Enhedslisten er et socialistisk, feministisk og grønt parti. Enhedslistens værdier har udgangspunkt i, at alle mennesker er lige, ingen skal undertrykkes, hverken på grund af køn, seksualitet eller etnicitet. Vi arbejder for et socialistisk samfund, grundlagt på demokrati, lighed, solidaritet og et samfund som er økologisk holdbart. Vi mener at vi sammen kan forandre samt udvikle vores samfund til gavn for alle, med bæredygtige økologiske løsninger.

Enhedslisten er en samling af mennesker der ønsker at gøre verden bedre – og vi er aktive for at nå det mål. Vi er anderledes end de fleste andre partier. Vi tror på, at det er medlemmerne der skal bestemme, og vi har et levende partidemokrati med højt til loftet og mange diskussioner. Vi er ikke et parti for karrieremagere og levebrødspolitikere. Alle Enhedslistens ansatte og folketingsmedlemmer tjener det samme som gennemsnittet for en metalarbejder i København, og vi har en rotationsordning, der betyder at vores folkevalgte og ansatte skal ud og prøve et liv uden for folketinget og rådhusene.

Det er ikke partiet Enhedslisten alene, der kan skabe et mere retfærdigt samfund. Kun sammen med andre aktive mennesker kan vi skabe forandringer. Kun i fællesskab kan vi forandre verden.

Vedtaget på Enhedslistens 25. årsmøde 2014

Senest revideret på Enhedslistens årsmøde 2023

ALLE PROGRAMMER